

בבא מציעא ק"י

כתוב בו שנים מלוה או' ג' ולוה או' ב' וקדם מלוה ואכל

שטר שהיה כתוב בו שנים סתם, שטר 'משכנתא דסורא' שהיה כתוב בו 'במישלם שניא אליך' ולא פירש בו את מנין השנים, המלוה אמר שהם שלש שנים, והלוה אמר שתי שנים, וקדם מלוה ואכל את פירות השנה השלישית לפני שנתבע לדין. מי מהם נאמן?, רב יהודה אמר 'קרקע בחזקת בעליה עומדת', ואפילו שהלוה לא תבעו לדין עד לאחר אכילת הפירות אנו הולכים אחרי הקרקע. וכשיש לנו ספק של שנה זו מעמידיים את הקרקע בחזקת בעליה והמלוה אכל את הפירות שלא כדין. רב כהנא אמר 'פירות בחזקת אוכליהן עומדות', הולכים אחרי אכלת הפירות, וכיון שהמלוה הקדים ואכלם והלוה בא להוציא, עליו להביא ראיה שהמשכנתא לא היתה לשלש שנים. והלכה כדברי רב כהנא, שאמר שהפירות בחזקת אוכליהם.

הלכה כר"נ שא' קרקע בחז' בעליה שואלת הגמרא, והרי הלכה כרב נחמן בדינים, עו' בדבר שלא עשוי להתברר

ורב נחמן אמר בשוכר מרחץ משנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ונתעברה השנה, שאפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר. משום שאומרים 'קרקע בחזקת בעליה עומדת?' עונה הגמרא, שם ההלכה היא כרב נחמן שאמר שהולכים אחר הקרקע ואומרים 'קרקע בחזקת בעליה עומדת', בספק בדבר שאינו עומד להתברר לעולם, אם תופסים לשון ראשון או לשון אחרון. אבל כאן הספק הוא בדבר שעשוי להתגלות, כשעדי השטר יבואו ויעידו לכמה שנים נכתב. ושמא יתברר שהאמת היא כדברי המלוה, ואם נוציא מיד המלוה נצטרך להוציא אחר כך מיד הלוה, ואין מטריחים את בית הדין שתי פעמים.

מלוה או' לה' ולוה או' לג' ורי"א מלוה נאמן במיגו לקוחה היא בידי ממושכנת לו לחמש שנים והשטר אינו לפנינו,

והלוה אומר שהמשכנתא היתה לשלש שנים וכבר אכלת פירות שלש שנים. וכשהלוה אומר לו הבא את שטרך המלוה אומר לו שהשטר נאבד. רב יהודה אמר שהמלוה נאמן ב'מיגו' שאם היה רוצה היה אומר לקוחה היא בידי, ואכלתיה שני חזקה ושטרי אבד.

ואמר רב פפא לרב אשי, רב זביד ורב עזירא לא סוברים כרב יהודה מפני שהדברים מוכיחים שהמלוה הוא רמאי ואין אומרים 'מיגו'. אין דינו של שטר זה כמו שטר מכירה, כיון שהשטר הזה עומד לגוביינא באכילת הפירות המלוה נזהר בו שלא יאבד. והמלוה מחזיק את השטר וכובשו, כדי לאכול את הפירות שנתים נוספות שלא כדין.

במשכנ' דסורא תיקנו טסקא וכריה לבעל קרקע
ובדבר שאין טסקא אם לא מחה הפסיד לעצ'

אמר רבינא לרב אשי, לפי רב יהודה
שאמר שהמלוה נאמן לומר לקוחה בידי,
ב'משכנתא דסורא'²⁸⁶ שכותבים בה 'במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף',
אם המלוה יכבוש את שטר המשכנתא ויאמר לקוחה היא בידי יהיה נאמן!. האם
חכמים מתקנים דבר שהלוה יכול לבוא בו לידי הפסד?²⁸⁷ אמר לו, במשכנתא
דסורא המלוה לא יוכל לומר לקוחה היא בידי, מפני שחכמים תיקנו שבעל הקרקע
נותן 'טסקא' מס למלך, וכורה את החריץ שסביב הגבולים. ובקרקע שאין לה
חריץ ובעליה אינו נותן טסקא, הבעלים היה צריך למחות, ואם לא מחה הוא שגרם
לעצמו את ההפסד.

אריס או' לחצי ובעה"ב לשליש ר"א בעה"ב אם האריס אומר ירדתי לקבל מחצה,
נאמן ר"נ א' כל כמנהג המדינה
ובעל הבית אומר הורדתי את האריס לקבל

שליש. רב יהודה אמר בעל הבית נאמן, ורב נחמן אמר הכל כמנהג המדינה. וסברו
לומר שרב יהודה ורב נחמן לא חולקים, רב יהודה מדבר במקום שהאריס מקבל
שליש ורב נחמן מדבר במקום שהאריס מקבל מחצה. ואמר להם רב מרי בנה של
בת שמואל, אביי אמר שרב יהודה ורב נחמן נחלקו אפילו במקום שהאריס מקבל
מחצה, רב יהודה שאמר בעל הבית נאמן מפני שאם היה רוצה היה אומר, הוא
שכירי ולקטיטי, ושכרתיו במעות לימים או לחדשים ושבתות²⁸⁸.

יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר
אביכם השביח על היתומים להביא ראיה
אם היתומים אומרים אנו השבחנו את
הקרקע ואין לבעל חוב כלום במה

שהיתומים השביחו, ובעל חוב אומר אביכם השביח. רבי חנינא סבר לומר,
שהקרקע עומדת בחזקת היתומים, ועל בעל חוב מוטל להביא ראיה. אמר להם
אותו סבא, שרבי יוחנן אמר, על היתומים להביא ראיה. כיון שהקרקע עומדת
לגוביינא כמו שהיא גבויה, ועל היתומים להביא ראיה.

וכן שנינו במשנה ספק אם האילן קדם
או העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים
ואמר אביי, כן שנינו במשנה במסכת בבא
בתרא. באילן הנטוע בתוך חמשים אמה סמוך

לעיר, אם העיר קדמה קוצץ את האילן ואינו נותן דמים. ספק זה קדם וספק זה
קדם, קוצץ ואינו נותן דמים. כיון שבין כך ובין כך האילן עומד להקצץ, כשיש

286 אע"ג שיתכן שכאן היא משכנתא דסורא שייך להקשות בלשון זה מפני שקים ליה במשכנתא דסורא שחכמים
תיקנו לעשות. תוס'.

287 אלא בודאי שאינו נאמן. הרב אלחנן הקשה הרי שנינו במס' ב"ב חזקת הבתים חזקתם ג' שנים. ואומר ר"י
ששם כשטוען שמחזיק בה בגזל היא חזקה מפני שהיה צריך למחות בתוך שלש שנים ואם לא מיחה הפסיד. אבל
כשבא לידו במשכנתא המקשה סבר שאם חכמים לא תיקנו לו אין לחשוש שאחרי ג' שנים יטען שקר. אבל אין
להקשות שבעל הקרקע יהיה נאמן לומר לעולם שבא לידו בגזל מיגו שיאמר שהגיע לידו במשכנתא מפני שהוא
מיגו במקום עדים שיש נן סהדי שאם היה בא לידו בגזל לא היה שותק. או שאינו מיגו מפני שאינו טוען ברצון
שהיה משכנתא מפני שחושב שיוציא גם את הפירות שאכל. תוס'.

288 וכל נאמן שאמר הוא בשבועת היסת. רש"י.

לנו ספק הספק מוטל על הדמים, ולא על קציצת האילן²⁸⁹. וגם כאן, בין אם היתומים השביחו, ובין אם אביהם השביח, בעל חוב לוקח את הקרקע עם השבח. ואם היתומים השביחו, הוא מחזיר להם את השבח בדמים. ונמצא שהיתומים תובעים להוציא ממנו, ועליהם להביא ראיה.

ואם היתומים הביאו ראיה שהם השביחו, רבי חנינא סבר לומר שמסלקים להם בקרקע, נותנים להם קרקע קטנה כשיעור השבח. ואומרת הגמרא, שמסלקים להם את השבח בדמים²⁹⁰.

ג' שמים להם את השבח ומעלים בדמים בכור לפשוט בע"ח וכתובה ליתומים בע"ח ליתומים כמו שאמר רב נחמן בשם שמואל, שלושה שמין להם את השבח ומעלין אותן בדמים, ואינם לוקחים קרקע. 1. בכור לפשוט, 2. בעל חוב וכתובת אשה ליתומים. 3. בעל חוב ללקוחות. בכור ופשוט שהשביחו קרקע קודם שחלקו, ואין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת האב שהוא 'ראוי'²⁹¹, כשבאים לחלוק הבכור לוקח פי שנים בקרקע שהושבחה. ושמים את השבח, והבכור נותן לפשוט את חלקו בשבח שבתוך חלקו. וכן בעל חוב וכתובת אשה, משלמים ליתומים את השבח שגבו מהם. וכן בעל חוב ללקוחות, בעל חוב ששטר הלואתו קדם לשטר מקח של הלקוחות, טורף מהם עם השבח שהשביחו ושם להם את השבח ונותן דמים²⁹².

שמואל אמר בעל חוב גובה את השבח כשחייבים לו כשיעור הקרקע והשבח ואמר רבינא לרב אשי, האם שמואל סובר שבעל חוב נותן ללוקח את דמי השבח, והרי שמואל עצמו אמר שבעל חוב גובה את השבח? ואם תאמר שרב נחמן אמר בשם שמואל שבעל חוב מחזיר ללוקח את השבח בשבח המגיע לכתפים, ושמואל אמר שבעל חוב גובה את השבח בשבח שאין מגיע לכתפים. והרי מעשים בכל יום, ששמואל מגבה לבעל חוב אפילו בשבח המגיע לכתפים²⁹³? מבארת הגמרא, ששמואל אמר שבעל חוב גובה את השבח, שכאשר הוא לא חייב לו כשיעור הקרקע והשבח, ורב נחמן אמר בשמו, שכאשר הוא לא חייב לו כשיעור הקרקע והשבח,

289 שלגבי אילן הסמוך לבור של יחיד שנינו בודאי שלו אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים, אם האילן קדם לא יקוצץ. וְלַגְבִּי סֶפֶק זֶה קִדְּם וּסְפֵק זֶה קִדְּם שְׁנֵינּוּ לֹא יִקְוֶן וּמִכֵּאן שֶׁלַּגְבִּי סֶפֶק אֵילָן שֶׁל הָעִיר הֵטַעַם מִשׁוּם שִׁמְמָה נִפְשָׁךְ הוּא עוֹמֵד לְקִצְיָצָה, וְכֵאן בֵּין אִם יִתּוּמִים הִשְׁבִּיחוּ וּבֵין אִם אֲבִיהֶן הִשְׁבִּיחַ דִּינּוּ לִיטוֹל קֶרֶקֶע עִם הַשְּׁבַח, וְאִם הִיתּוּמִים הִשְׁבִּיחוּ מַעֲלָה לָהֶן אֵת הַשְּׁבַח בְּדָמִים, וְלִכֵּן גּוֹבֵה קֶרֶקֶע עִם הַשְּׁבַח מִמֵּה נִפְשָׁךְ, וְנִמְצָא הִיתּוּמִים תּוֹבְעִים לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ וְעֲלֵיהֶם הָרְאִיָּה. רש"י.

290 תוס' הקשו כיון שהטעם שעל היתומים להביא ראיה משום שהקרקע היא בחזקת בע"ח והוא כשעשה אפותיקי א"כ הוא כיוורד לשדה חברו שלא ברשות ופשוט שלא יקח מגוף הקרקע. וי"ל כיון שהקרקע היתה בתחילה בחז' אביהם ועדיין לא יצאה מרשותם הם עדיפים מיורד לשדה חברו שלא ברשות. תוס'.

291 ואין הבכור נוטל הבכורה בראוי מהכתוב "בכל אשר ימצא לו". רש"י.

292 והטעם של כולם משום שמתחילה הקרקע היא שלו ואין לכופו למכור להם קרקע שלו בשביל השבח אם יש בידו מעות. ולקמן מעמידים אותה בקרקע שנעשתה אפותיקי. רש"י.

293 צריכים את קרקע בדבר מועט שאם אין צריכים לקרקע הם פירות ולא שבח ושמואל אמר בעל חוב גובה את השבח ולא פירות גמורים. רש"י.

הוא נותן לקונה דמים עבר השבח ומסלק אותו.

לפי מי שא' שהלוקח מעות יכול לסלקו שואלת הגמרא, לפי מי שאמר במסכת במעות מדובר כשעשאו אפותיקי כתובות שאם יש ללוקח מעות כשיעור החוב,

אינו יכול בהם לסלק את בעל החוב, מובן מה שאמר שמואל שבעל חוב משלם ללוקח את דמי השבח שגבה מפני שקרקע היא מתחילה של בעל החוב, והקונה שירד שלא ברשות יקבל את השבח שהשביח במעות. אבל למי שאמר שאם יש לקונה מעות הוא יכול לסלק בהם את בעל החוב, הקונה יאמר לבעל החוב אם היו לי מעות הייתי מסלק אותך מכל הקרקע. עכשיו שאין לי מעות תן לי קרקע קטנה כשיעור השבח? עונה הגמרא, מדובר כשהלוה עשה את הקרקע 'אפותיקי', אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו, ולדברי הכל אינו יכול לסלקו בדמים

משנה

המקבל שדה מחבירו לשובע אחד בשבע מאות זוז, השביעית מן המנין. קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז, אין השביעית מן המנין.

שכיר שעות כל היום והלילה שכיר שפעולתו ליום ויוצא מהעבודה בערב זמן, גבייתו הוא כל הלילה.²⁹⁴ שכיר שעובד בלילה ויוצא

ממלאכתו בבוקר, זמן גבייתו כל היום.²⁹⁵ שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. שכיר שבו, אם שכירותו כלתה בבוקר או ביום, גובה כל היום, וכששקעה החמה עובר עליו. כלתה שכירותו בלילה, גובה כל הלילה וכל היום.²⁹⁶ כיון שפעולתו נמשכה משתחשך הוא שכיר לילה ואינו עובר בבוקר עד למחרת בשקיעת החמה.

גמרא

שכיר יום גובה כל הלילה "לא תלין עד בקר" שנינו בברייתא, לומדים ששכיר יום שכיר לילה כל היום "ולא תבוא עליו השמש"

פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד בֶּקֶר". ולומדים ששכיר לילה גובה כל היום, מהכתוב: "וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ". שואלת הגמרא, אולי נאמר להפך, שהכתוב "לא תלין" מדבר בשכיר לילה, והכתוב "וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ" בשכיר יום? עונה הגמרא, שכירות אינה משתלמת אלא בסוף, ואינו משתעבד לשכיר יום עד שתשקע החמה. והכתוב: "וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ", מדבר בשכיר לילה שנשתעבד לו בבוקר משכלתה שכירותו. והכתוב: "לא תלין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד בֶּקֶר", אינו

294 בין לענין שבועה שתקנו לשכיר בזמנו שהוא נשבע ונוטל, בין לענין שאינו עובר עליו משום הכתוב בדברים כ"ד: "לא תבוא עליו השמש" אלא משום הכתוב בויקרא י"ט: "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר". רש"י.

295 בין לענין שבועה שתקנו לשכיר בזמנו שהוא נשבע ונוטל, בין לענין שאינו עובר עליו משום "לא תלין" אלא משום "לא תבוא עליו השמש".

296 וכן ברישא בשכיר שעות של לילה גובה כל היום אפ' שיצא ממלאכתו בלילה גובה כל היום ואינו עובר בבל תלין בעמוד השחר. תוס' הקשו הרי לא ילין חלב חגי הוא בעה"ש, ואם העלה אימורים ע"ג המזבח והורידם לפני עמוד השחר נפסלים בלינה. וי"ל שקוראים בהם לינה אפ' בעמוד השחר מפני שהם ראויים להקריב בתחילת הלילה. אבל הוא דוחק וגם משמע בנבחים שאפ' הלינה התחילה לאחר תח' הלילה עמוד השחר פוסל בלינה. תוס'.

מדבר בשכיר לילה, שהרי לא משתעבד לשלם לו עד הבוקר.

אינו עובר אלא עד בקר ראשון
עוד שנינו, האם ממה שנאמר "לא תלין" איני יודע
מכאן והילך משום 'בל תשהה'

לְבַקֵּר זֶבַח חֵג הַפֶּסַח שכל לינה שבמקרא הוא לינת לילה. והכתוב "עד בקר"
מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד. אמר רב, מכאן ואילך עובר משום
'בל תשהה'! ואמר רב יוסף, שאיסור 'בל תשהה' רמוז בכתוב במשלי: "אל תאמר
לרעך לך ושוב ומחר אתה ויש אתך".